

Förvaltningsplan för stora rovdjur 2014-2018

LÄNSSTYRELSENS
MEDDELANDESERIE
2014:10
NATURLIVSMILJÖHETEN
ISSN 1400-4712

Sammanfattning

Målnivåer för rovdjuren i Uppsala län

Art	Miniminivå	Förvaltningsnivå	Utbredning
Lo	11,5 föryngringar	12 föryngringar	Hela länet
Varg	1 föryngring	1-2 föryngringar	Ej skärgård
Björn	Förekomst	3-5 björnar	Hela länet
Kungsörn	Förekomst	Ingen begränsning	Hela länet
Järv	Ej aktuell	-	-

Viktiga övergripande riktlinjer för förvaltning av rovdjur i Uppsala län:

- Rovdjuren ska finnas långsiktigt i länet
- Rovdjuren bör förvaltas adaptivt i relation till bytesdjuren
- Förvaltningen av rovdjuren ska ta hänsyn till ekonomisk påverkan på näringar, upplevd livskvalitet och intäkter ifrån jakt
- Skador på tamdjur får inte vara så omfattande att tamdjurshållning påtagligt försvåras eller omöjliggörs
- Skyddsjakt bör beviljas vid första vargangrepp på tamdjur som betar fritt på skärgårdsöar
- Ersättningar ska utgå ifrån verkliga kostnader för den drabbade och även inkludera indirekta kostnader
- Det bör finnas utrymme för en meningsfull jakt
- Lodjursstammen bör begränsas genom licensjakt i de fall den ligger över förvaltningsnivån
- Lodjursinventering bör ske i form av områdesinventering minst vart tredje år

Allmänheten rapporterar:

När du misstänker att du har fått ditt tamdjur skadat av varg, björn, lo, kungsörn eller järv, eller använt § 28 för att skydda dina tamdjur ringer du oavsett dag och tid omgående.

010-22 33 224

Har du sett varg, björn, lo eller kungsörn eller spår av djuren rapportera på www.rovobs.se, www.skandobs.se eller ring

010-22 33 308

1. Inledning

De stora rovdjuren ska finnas i så stort antal att arterna långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att djuren kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. Detta syfte ska uppnås i en sådan takt som främjar samexistensen mellan människor och dessa arter samtidigt som skador och olägenheter förebyggs och begränsas.

Uppsala län har under ett antal år 2008-2011 haft de högsta tätheterna av lodjur i landet. Förutom lodjur finns stationär förekomst av björn och kungsörn samt sporadisk förekomst av varg. Oavsett vad man tycker eller hur man tycker sig påverkas av rovdjuren, vinner alla inblandade på en öppen och saklig dialog. Länsstyrelsen och Viltförvaltningsdelegationen har en viktig roll att värna och stärka dialogen.

Länsstyrelsen i Uppsala län har en vision om att arbeta tidigt, tydligt och tillsammans för att lyfta länet och åstadkomma en hållbar utveckling, såväl ekonomiskt, miljömässigt och socialt. Det är en vision som i högsta grad är applicerbar på rovdjursförvaltningen och där Viltförvaltningsdelegationen utgör ett viktigt forum. För den regionala rovdjursförvaltningen innebär det bland annat att utveckla strategier för att uppnå de rovdjurspolitiska målen.

De stora rovdjuren känner inte av administrativa gränser, varken geografiska eller organisatoriska. Det är därför nödvändigt att samverka aktivt över läns- och nationsgränserna. Organisatoriskt är det också mycket viktigt att se rovdjuren, deras bytesdjur och människan i ett sammanhang. Viltförvaltningsdelegationen är det forum där rovdjursförvaltning, viltförvaltning och människors olika intressen möts.

1.1 Syfte och mål

Länsstyrelsen ska enligt förordningen om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (SFS 2009:1263) upprätta en rovdjursförvaltningsplan för länet. I förordningen framgår att samverkansråden med beaktande av rovdjursförvaltningsplanerna och de fastställda miniminivåerna ska utforma långsiktiga övergripande riktlinjer för rovdjuren i förvaltningsområdet.

Förvaltningsplanen ska beskriva hur rovdjurspolitiken praktiskt ska genomföras på regional nivå. Planen ska vara ett levande dokument och fungera som ledning för den regionala rovdjursförvaltningen. Den ska ge förutsättningar för en förutsägbart förvaltning med tydliga mål och riktlinjer samt åtgärder för hur målen ska uppfyllas och vilka verktyg som finns. Genom öppenhet och dialog kring den regionala förvaltningens mål och strategier kan konflikter och motsättningar förebyggas och minskas.

Viltförvaltningsdelegationen ska enligt förordningen om viltförvaltningsdelegationer pröva frågor om godkännande av länets rovdjursförvaltningsplan (SFS 2013:1131). Länets rovdjursförvaltningsplan gäller i fem år och revideras senast 2018. Förändras förutsättningarna för förvaltningen bör planen revideras tidigare.

1.2 Målgrupp

Förvaltningsplanen vänder sig till alla som på något sätt berörs av länets rovdjur eller är allmänt intresserad av dessa frågor.

1.3 Planens upplägg

Grundprincipen i upplägget för förvaltningsplanen är att den ska vara överskådlig, uppdaterad och användbar. Själva förvaltningsplanen utgör den stomme som visar vad rovdjursförvaltningen innehåller. Här klargörs förutsättningarna för rovdjursförvaltningen samt Länsstyrelsens och Viltförvaltningsdelegationens mål och tidsperspektiv för olika delar i förvaltningen. För att underlätta uppföljning och revidering har förvaltningsplanen utformats så att nödvändiga planeringsunderlag, strategier och övergripande riktlinjer ligger som bilagor till förvaltningsplanen, dessa kommer att kompletteras efterhand.

2. Bakgrund och förutsättningar

2.1 Internationella konventioner och direktiv

Genom att underteckna ett antal internationella konventioner har Sverige förpliktat sig att skydda vilda djur och växter samt deras livsmiljöer. En av de mer centrala överenskommelserna för förvaltningen av de stora rovdjuren är konventionen om biologisk mångfald. Syftet med konventionen är att hållbart nyttja och bevara den biologiska diversiteten mellan arter, hos gener samt i ekosystem. Bernkonventionen är en annan viktig överenskommelse som gäller i Europa. Syftet är att skydda vilda djur och växter och deras livsmiljöer. Vissa särskilt utpekade arter i Bernkonventionen får inte jagas eller fångas.

Den svenska lagstiftningen och förvaltningen av våra stora rovdjur styrs av internationell och europeisk rätt, i synnerhet art- och habitatdirektivet som utgör EU:s legala genomförande av Bernkonventionen. Svenska mål för rovdjurspopulationer måste säkerställa att art- och habitatdirektivets mål för dessa arter uppnås. På så sätt skapar art- och habitatdirektivet en viktig ram och förutsättning för förvaltningen av rovdjur i Sverige. Syftet med direktivet är att säkerställa den biologiska mångfalden med beaktande av ekonomiska, sociala, kulturella och regionala behov. Direktivet bidrar därmed till det övergripande målet, som är en hållbar utveckling. Direktivets mer direkta mål är att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos de arter och naturtyper (livsmiljöer) som omfattas av direktivet.

Huvudregeln i såväl Bernkonventionen, Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet är att björn, lo, järv, varg och kungsörn, liksom många andra arter, är fredade och att fångst och dödande bara får ske med stöd av föreskrivna undantagsregler. Begreppet "gynnsam bevarandestatus" är fastlagt och definierat i EU:s art- och habitatdirektiv, och gäller därmed för arbetet med att förvalta rovdjuren i Sverige.

2.2 Nationella mål

Rovdjursfrågorna har under det senaste årtiondet varit föremål för flera utredningar vilka har resulterat i tre propositioner som antagits av riksdagen, Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57), En ny rovdjursförvaltning (prop. 2008/09:210) och En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191). Samtliga propositioner har fastslagit att Sverige ska ta ansvar för att björn, varg, järv, lodjur och kungsörn långsiktigt ska finnas kvar i den svenska faunan, och att arterna ska sprida sig i sina naturliga utbredningsområden. Det ska också råda en god samexistens mellan människa och stora rovdjur.

I senaste propositionen som antogs av riksdagen den 10 december 2013 framgår att det övergripande och långsiktiga målet ska vara att varg, björn, järv, lodjur och kungsörn i Sverige ska uppnå och bibehålla en gynnsam bevarandestatus enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Samtidigt som det inte ska bli påtagligt svårare att hålla tamdjur. Socioekonomisk hänsyn ska tas till de människor som lever och verkar i rovdjurstäta områden. Målen ska nås genom en ökad regionalisering.

Några viktiga budskap i den nuvarande rovdjurspolitiken är:

- Att hänsyn ska tas till lantbruksföretagens hela ekonomi
- Att skyddsjaktbeslut delegeras till länsstyrelserna
- Att förvaltningsplaner styr förvaltningen
- Att tidigare miniminivåer och etappmål ersätts med referensvärden för populationsstorlek

Referensvärdena för populationsstorlek har fastställts av Naturvårdsverket utifrån intervall som riksdagen har beslutat.

I tabellen nedan anges de referensvärden för populationsstorlek som Naturvårdsverket har rapporterat till EU enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet (undantaget Kungsörn).

Art	Referensvärde	Uppskattad population
Björn	1 400 individer	3200 ^a individer
Lo	870 individer	1 200-1 800 ^b individer
Varg	270 individer	320-380 ^c individer
Järv	600 individer	670-830 individer
Kungsörn	150 häckande par	164 häckningar varav 125 lyckade

a Kindberg m fl 2011.

b Andrén 2011.

c Viltskadecenters publikationer.

2.3 Faktorer som påverkar målformulering

En långsiktigt hållbar rovdjurspolitik behöver balansera landsbygdsnäringsarnas, inklusive jägarnas, behov och åtgärder för bevarandet av biologisk mångfald. Förvaltningen måste skapa former för samexistens mellan människa och rovdjur, både för människans och för rovdjurens bästa. De samlade effekterna av rovdjursförekomst inom ett begränsat geografiskt område är således en viktig aspekt vid målformulering och utformning av förvaltningsstrategier.

De övergripande riktlinjerna och målen för rovdjurspopulationernas utveckling och utbredning i kapitel 3 är formulerade utifrån följande faktorer:

Ekologiska faktorer:

- Länets andel av de nationella målen.
- Påverkan på rovdjurens bytesdjur
- Täthetsberoende effekter
- Geografiska förutsättningar

Socioekonomiska faktorer:

- Risk för angrepp på tamdjur och förutsättningar för skadeförebyggande åtgärder
- Påverkan på samhällsekonomi och enskilda ekonomiska intressen
- Påverkan på jakt och avkastningen från jakten
- Människors oro och upplevd livskvalitet
- Påverkan på äganderätt och nyttjanderätt för markägare och arrendatorer
- Acceptabel nivå på rovdjursskador på tamdjur

2.4 Definitioner av begrepp

Övergripande riktlinjer

Beslutas av Viltförvaltningsdelegationen och anger inriktningen för olika delar av den regionala viltförvaltningen. I förvaltningsplanens formuleringar av övergripande riktlinjer har "ska" använts för att tydliggöra sådant som Länsstyrelsen är bunden till genom lagstiftning. I annat fall används begreppet "bör". Länsstyrelsen avser att fullfölja samtliga övergripande riktlinjer så långt det är möjligt utifrån resurser och juridiska ramar.

Miniminivåer

Miniminivåerna anger det lägsta antalet föryngringar per år som förvaltningen ska syfta till att upprätthålla för att det nationella referensvärdet (och gynnsam bevarandestatus) ska uppnås avseende de stora rovdjuren (björn, varg, lodjur, järv och kungsörn). Miniminivåer fastställs på förvaltningsområdesnivå samt länsnivå.

Förvaltningsmål

Förvaltningsmål anger det antal föryngringar som förvaltningen på länsnivå har som ambition att sträva mot.

Ett förvaltningsmål måste ligga över den miniminivå som beslutats för länet. Förvaltningsmål bör utformas så att de tar hänsyn till naturens dynamik och samspelet mellan rovdjuren och deras bytesdjur, samt hur stort utrymme för licensjakt som önskas på den aktuella arten inom länet.

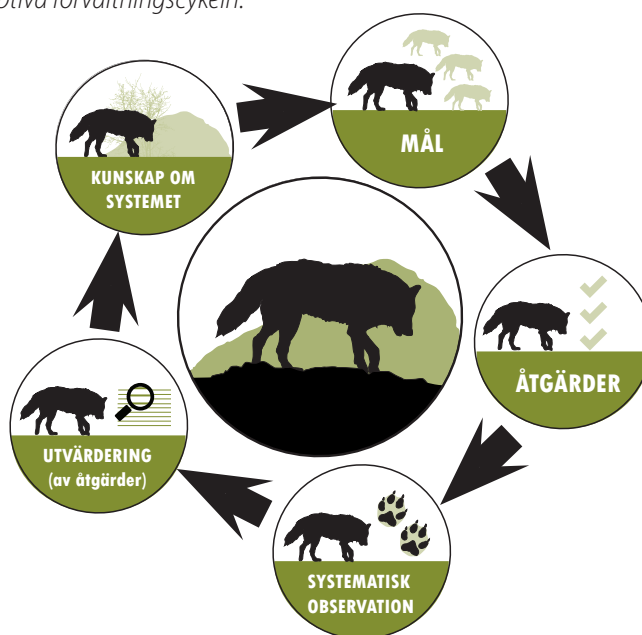
Referensvärde för populationsstorlek

Referensvärdet är den lägsta nivån som en arts population kan ha för att arten ska ha gynnsam bevarandestatus. En population behöver vara större än referensvärdet för att en aktiv förvaltning ska kunna bedrivas.

2.5 Ekosystembaserad adaptiv viltförvaltning

Rovdjursförvaltningen ska, enligt rådande rovdjurspolitik, ske genom adaptiv förvaltning som tar hänsyn till dynamiken och komplexiteten hos ekosystemen. Argumenten för adaptiv förvaltning av våra stora rovdjur är främst att naturen är i ständig förändring, där viltet av olika anledningar fluktuerar över tiden, samtidigt som vår kunskap om systemen kontinuerligt utvecklas och förbättras. Rovdjuren kan därför inte förvaltas individuellt, utan hänsyn måste tas till samspel mellan konkurrerande arter och deras bytesdjur. En fungerande förvaltning kräver en grundläggande förståelse för hur ett sådant system fungerar. Vidare finns det ett behov av kunskap om vilka förändringar som sker på grund av naturliga variationer och vilka förändringar som orsakats av förvaltningsåtgärder. Till exempel påverkar och påverkas förvaltningen av våra skogar av viltet. Även om kunskapen om ett ekosystem är god kan man inte i detalj förutse hur sådana dynamiska och komplexa system kommer att utvecklas. Förvaltningen bör därför vara adaptiv, det vill säga kontinuerligt inhämta ny kunskap och vid behov anpassas efter detta samt inkludera även klövvilt.

Illustration av den adaptiva förvaltningscykeln.

2.6 Naturvårdsverkets roll

Riksdagen har beslutat att regionaliseringen ska öka. Det innebär att ansvarsområden som tidigare hanterades av Naturvårdsverket lyfts till länsstyrelserna. Naturvårdsverket delegerar bland annat skydds- och licensjakt till länsstyrelserna, tar fram nationella förvaltningsplaner, beslutar om föreskrifter, fastställer miniminivåer och inventeringsresultat samt fördelar medel och ger vägledning och information kring rovdjursförvaltningen. Naturvårdsverket tar också beslut om referensvärden för populationsstorlekar (gynnsam bevarandestatus) utifrån de intervall som riksdagen har beslutat.

2.7 Förvaltningsområden

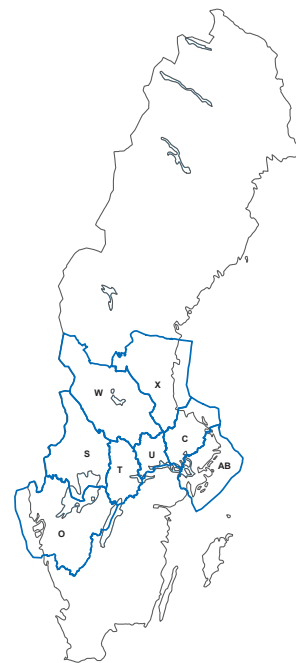
Rovdjursförvaltningen i landet har delats in i tre förvaltningsområden. Uppsala län tillhör det mellersta förvaltningsområdet som även omfattar Västra Götalands, Gävleborgs, Dalarnas, Örebro, Västmanlands, Värmlands, och Stockholms län. För varje förvaltningsområde finns ett samverkansråd som ska ta fram riktlinjer och principer för rovdjursförvaltningen och samordna länsstyrelsernas arbete. Samverkansrådet består av Landshövdingarna för respektive län.

2.8 Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsen ansvarar för förvaltningen av de stora rovdjuren i länet. Det innebär bland annat ansvar för inventering, förebyggande åtgärder, besiktning av rovdjursskadade och dödade tamdjur, tillsyn av jakt på stora rovdjur och förebyggande av eventuell illegalt dödande. Länsstyrelsen informerar också om de stora rovdjuren som förekommer i länet och om olika förvaltningsåtgärder. Länsstyrelsen handlägger även ansökningar om ersättningar för skador som orsakas av rovdjuren.

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om skydds- och licensjakt på vissa arter.

Länsstyrelsen ska också lämna förslag till samverkansrådet på det minsta antal föryngringar per år (miniminivån) som förvaltningen ska syfta till att upprätthålla för förekomsten i länet.

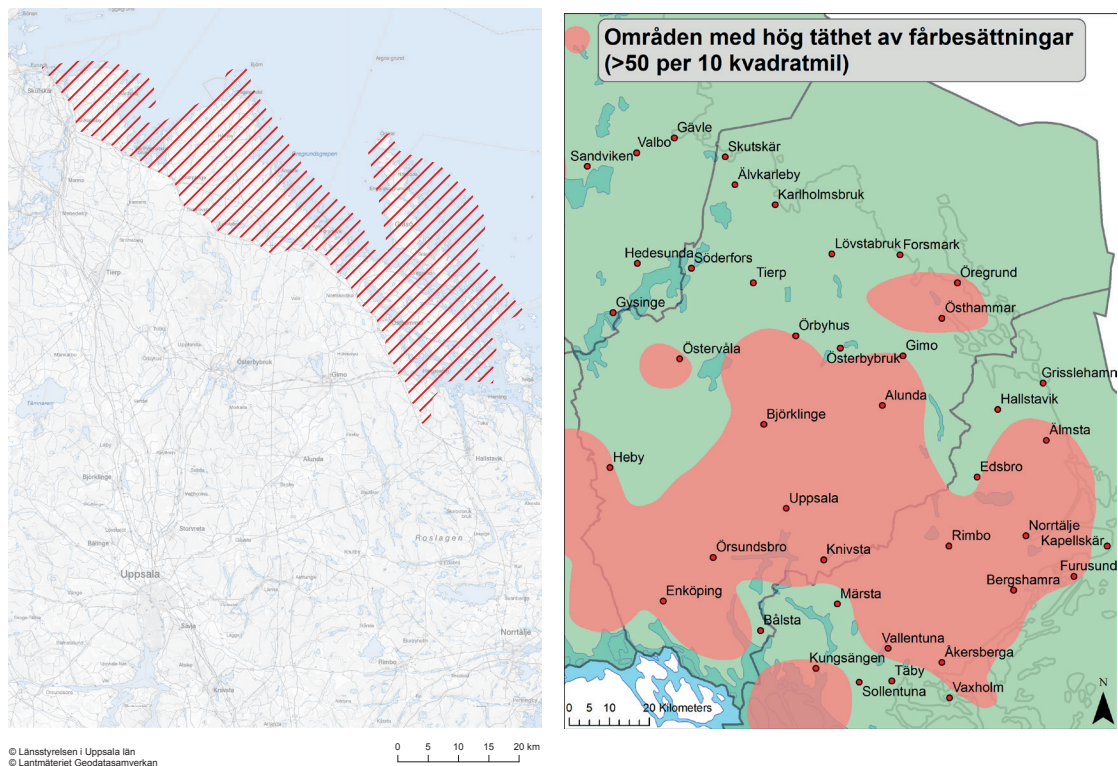
2.9 Viltförvaltningsdelegationen

En viktig del i den regionala förvaltningen av rovdjur och övrigt vilt är Länsstyrelsens viltförvaltningsdelegation. Delegationen är i första hand ett samverkansorgan gentemot berörda intressen men är också ett beslutsorgan på övergripande nivå. Delegationen tar bland annat beslut om övergripande riktlinjer och principer för viltförvaltningen och i vissa jaktfrågor. Det kan till exempel handla om förvaltningsplaner och jaktområden. Viltförvaltningsdelegationen tar inte detaljbeslut som till exempel tilldelning vid licensjakt, beslut om skyddsjakt, bidrag till rovdjursavvisande stängsel eller ersättning för viltskador. Den typen av beslut tas av Länsstyrelsen.

2.10 Förutsättning för rovdjursetablering i Uppsala län

Uppsala län täcks till 55 procent av skog, merparten i norra delarna av länet, och till 25 procent av jordbruksmark. Stora och sammanhängande slättbygdsområden utan större skogspartier är mindre lämpliga habitat för stora rovdjur. Lodjur förekommer i dessa områden sannolikt på grund av att bytestillgången är god. De bäst lämpade områdena för varg och björn finns i Heby, Tierp, Älvkarleby och Östhammars kommuner där det finns stora sammanhängande skogsområden. I delar av nämnda områden är också tamdjurstätheten förhållandevis låg (se fig 1). Vandringsvargar och ensamma björnar kan förväntas dyka upp i länet oavsett områdets lämplighet att hålla dessa arter under längre tider. Området öster om väg 76 är mindre lämpligt för etablerad vargförekomst på grund av skärgårdsbeten som är svåra och kostsamma att stängsla mot varg. (Se fig, nästa sida.)

Fig 1. Sårbara områden i Uppsala län, den vänstra kartan visar området öster om riksväg 76 med hög andel skärgårdsbeten. Kartan till höger visar områden i länet som har en hög andel fårbesättningar d.v.s. områden med > 50 fårbesättningar per 10 kvadratmil.

2.11 Samarbete över gränserna

Rovdjuren rör sig över stora områden och tar ingen hänsyn till administrativa gränser. Till exempel delar Uppsala län flera familjegrupper av lodjur med angränsande län. För förvaltningen har detta främst betydelse vid inventering och licensjakt. På regional nivå sker ett löpande samarbete och kommunikation mellan länen. Nationellt pågår ett arbete för att samordna rovdjursförvaltningen mellan Sverige och Norge. Hittills har detta lett till en gemensam inventeringsmetodik, databas för inventeringsdata, DNA-prover och jaktresultat.

3. Lodjur - övergripande riktlinjer och mål

Merparten av Uppsala län har förutsättningar att hålla lodjur. Förvaltningen behöver ta hänsyn till födotillgång och genomförda inventeringar. Lodjur orsakar i allmänhet inga större konflikter med människor. Lodjur dödar ibland får men omfattningen på skadorna är oftast begränsade. I Uppsala län är skador på tamdjur orsakade av lodjur få till antalet, angrepp på hägnat vilt förekommer liksom skador på hundar och tamkatter.

3.1 Mål för lodjursstammen i Uppsala län

Med utgångspunkten att det långsiktigt ska finnas underlag för såväl en livskraftig lodjursstam som förekomst av varg och räv, samtidigt som det finns en jaktbar rådjursstam, är 10-12 familjegrupper av lodjur ett realistiskt förvaltningsintervall.

Nivåer	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	11,5* familjegrupper av lodjur, vilket motsvarar ca 5 procent av referensvärdet för populationsstorlek	Ingen licensjakt om vi ligger i nivå med eller under miniminivån.	2014
Förvaltningsnivå	12 familjegrupper beroende på bytestillgång.	En lodjursstam i balans med rådjursstammen.	2018
Geografisk utbredning	Förekomst i hela länet	Inga områden undantas etablering	2014

** VFD beslutade om en miniminivå på 8 familjegrupper, Naturvårdsverket fastställde miniminivån till 11,5 familjegrupper*

3.2 Beräkning av målnivåer lodjur

Referensvärdena för populationsstorlek har fastställts av Naturvårdsverket utifrån intervall som riksdagen har beslutat. För lodjur har referensvärdet beräknats till 870 individer eller 152 familjegrupper. Denna nivå får inte understigas och kan betraktas som en nationell miniminivå för lodjur. Länets miniminivå ska tillsammans med övriga läns miniminivåer uppnå, alternativt överstiga det nationella referensvärdet för populationsstorlek. Det finns flera olika metoder att beräkna en lämplig miniminivå.

Naturvårdsverket har till länsstyrelserna föreslagit att minst 68 familjegrupper av lodjur fördelas på de åtta länen i det mellersta förvaltningsområdet.

Förvaltningsnivån är en nivå över miniminivån. Ambitionen är att den aktuella rovdjursartens numerär ska variera kring förvaltningsnivån. Syftet är att det ska finnas marginal för mellanårsvariationer. Detta för att inte riskera att hamna under miniminivån på grund av slumpmässiga faktorer så som dålig reproduktion enskilda år eller liknande. Det finns inga givna metoder att beräkna förvaltningsnivåns numerär.

För att åstadkomma en långsiktigt hållbar förvaltning behöver målnivåerna relateras till tillgången på bytesdjur. Förvaltningen behöver försäkra sig om att det långsiktigt finns tillräcklig tillgång till bytesdjur. Mängden bytesdjur varierar över tid som en följd av naturlig fluktuation, trafikdöd och jakt.

Viktiga förutsättningar vid beräkning av länets målnivåer har varit att:

- jakt på rådjur ska kunna genomföras samtidigt som länet har ett livskraftigt bestånd av lodjur
- minst 50 % av länets yta är lämpligt lodjurshabitat
- lodjuren får ta 50 % av tillväxten hos rådjursstammen, resterande del till jakt och annan dödlighet
- rådjursstammen tillväxer med 25 % årligen
- ett lodjur dödar i genomsnitt 1 rådjur per vecka.

Vid beräkningen av målnivåer har två beräkningsmodeller använts.

Teoretisk bärkraft

Tar hänsyn till hur mycket bytesdjur ett län kan hålla och i förlängningen hur många lodjur som dessa bytesdjur kan föda samtidigt som det finns utrymme för jakt. Modellen används för att ge en rättvis fördelning mellan länen. Län med goda möjligheter att hålla bytesdjur har också bättre möjligheter att hysa lodjur. När modellen justeras för att ge 68 familjegrupper i mellersta förvaltningsområdet fördelas dessa enligt nedan.

Län	Antal familjegrupper
Stockholm	5
Uppsala	8
Västra Götaland	18
Värmland	10
Örebro	6
Västmanland	6
Dalarna	9
Gävleborg	6
SUMMA	68

Spillningsinventeringar

Tar hänsyn till den aktuella mängden bytesdjur, i detta fall rådjur och baseras på Svenska Jägareförbundets spillningsinventeringar av rådjur. Spillningsinventeringarna är utförda inom länets älgförvaltningsområden. Med hjälp av inventeringsresultaten uttryckta i antal rådjur per 1000 ha samt ovanstående förutsättningar beräknas hur många lodjur den aktuella rådjursstammen långsiktigt kan föda. Spillningsinventeringarna resulterar i en miniminivå om 5 familjegrupper med de givna förutsättningarna.

Baserat på beräkningarna motsvarar 8 familjegrupper ca 5 procent av referensvärdet för populationsstorlek.

3.3 Övergripande riktlinjer för förvaltning av lodjur

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Lodjuren bör förvaltas adaptivt i relation till bytesdjuren.
- Lodjur fortsatt bör finnas över hela länet.
- Den regionala miniminivån ska utvärderas löpande, och när tillfälle ges justeras utifrån bästa tillgängliga kunskap om regionala förhållanden mellan lodjur, bytesdjur och jakt.
- Förvaltningsnivån för lodjur bör anges i ett intervall med flexibilitet att justera tilldelning för licensjakt utifrån senaste underlag.
- Lodjursstammen ska begränsas genom licensjakt då den ligger över förvaltningsnivån. Om det behövs med hänsyn till bytestillgång och möjligt jaktuttag kan lodjursstammen tillfälligt minskas ytterligare för att ge utrymme för en ökning av bytesdjur.
- Det bör finnas utrymme för en meningsfull jakt.
- Lodjursinventeringen bör ske i form av områdesinventering minst vart tredje år och med bästa möjliga täckningsgrad över länet.
- Effektiviteten av lodjursinventeringen är beroende av allmänhetens delaktighet genom en snabb rapportering av observationer. Det måste finnas förutsättningar i form av en tydlig och legitim förvaltning för att skapa acceptans och vilja att vara delaktig.

3.4 Förekomst av lodjur

Under åren 2009-2011 uppgick lodjursstammen till cirka 30 familjegrupper vilket motsvarar cirka 165 djur. Länsstyrelsens inventeringar visar att länet under vintern 2013-2014 berördes av minst 14 familjegrupper. Detta är sannolikt en underskattning av stammens verkliga numerär. Länsstyrelsens bedömer att lodjuren har minskat sedan den senaste områdesinventeringen som genomfördes vintern 2010/2011.

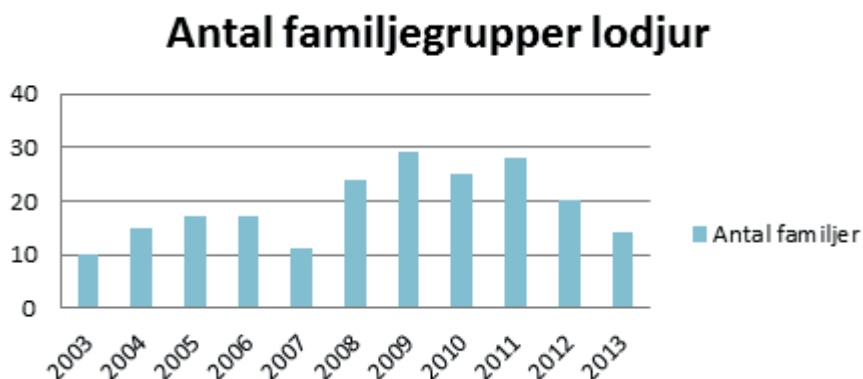

Fig 2. Lodjurstammens utveckling i Uppsala län 2003-2013.

4 Varg - övergripande riktlinjer och mål

Mängden bytesdjur styr inte vargarnas förekomst i landskapet eftersom det utifrån vargars behov finns tillräckligt med byten överallt i Sverige. Det är socio-ekonomiska faktorer snarare än ekologiska faktorer som sätter gränsen för hur tät vargstammen kan bli. Bland dessa faktorer är risken för vargangrepp på tamdjur och hundar, påverkan på jakt samt acceptans för vargen de viktigaste faktorerna. Skadorna i Uppsala län orsakat av varg har varierat kraftigt mellan åren, från omfattande till inga alls.

4.1 Mål för vargstammen i Uppsala län

Under inventeringssäsongen 2013/2014 spårades en revirmarkerande tik på länsgränsen mot Gävleborg. Reviret som delas med Gävleborg är Uppsalas första i modern tid och har fått namnet Glamsen. Enstaka vargar förväntas dyka upp i hela länet.

Nivåer	Mål	Strategi	Tidplan
Miniminivå	1 föryngring	Endast skyddsjakt	2014
Förvaltningsnivå	1 – 2 föryngringar (revir) beroende på nationell utbredning, skadenivåer och påverkan på bytesdjur och jaktuttag.	Förekomst i balans med bytesdjur. Skador på tamdjur minimeras.	2018
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Skärgårdsöar undantas vargetablering.	2014

4.2 Övergripande riktlinjer för förvaltning av varg

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Förvaltningsnivån för varg i Uppsala län bör uttryckas i ett intervall.
- Förvaltningen av varg bör ta hänsyn till ekonomisk påverkan på näringar, upplevd livskvalitet och intäkter ifrån jakt.
- Särskilt skadegörande individer bör tas bort oavsett om de är genetiskt viktiga, om det inte finns några andra realistiska alternativ, eftersom de förorsakar socio-ekonomiska kostnader och sänker acceptansen för varg.
- Meningsfull jakt bör kunna bedrivas även i områden med varg, med avseende på risk för angrepp på hundar samt möjligt jaktuttag.
- Länsstyrelsen bör informera om varg i syfte att öka allmänhetens kunskap om arten.

4.3 Förekomst av varg

Vintern 2013/2014 har en revirmarkerande tik spårats på gränsen mot Gävleborg, reviret har fått namn Glamsen. Länet besöks regelbundet av varg och vargar orsakar emellanåt skador på tamdjur och hundar i varierande utsträckning.

Fig 3. Preliminär utbredning av Glamsenreviret 2013/2014

5 Björn - övergripande riktlinjer och mål

En stor del av Uppsala län har förutsättningar att hålla björn. Björn orsakar i allmänhet inga större konflikter med människor. Det förekommer enstaka skador på biodlingar av björn i Uppsala län. Inga angrepp på tamdjur har rapporterats i länet. I Uppsala län kan skador förväntas på ensilagebalar, komposter och soptunnor. I områden där björn och vildsvin förekommer kan utfodringsplatser för vildsvin locka till sig björn. Detta kan medföra att björnar blir mindre skygga för människor.

5.1 Mål för björnstammen i Uppsala län

Fram till och med 2013 finns ingen bekräftad föryngring av björn i länet. Enstaka rapporter om björn förekommer.

Nivåer	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	Förekomst		2014
Förvaltningsmål	3-5 individer med hänsyn till utbredningsområde.	Långsam tillväxt av björnstammen	2018
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Hela länet	2018

5.2 Övergripande riktlinjer för förvaltning av björn:

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Begränsande faktorer för hur mycket björn det kan finnas i länet är frekvens av skador och problem med oskygga björnar.
- Länsstyrelsen ska arbeta med information i syfte att förebygga angrepp av björn på tamdjur, hantering av sopor och incidenter med människor.

5.3 Förekomst av björn

Björn har förekommit i länets östra delar sedan år 2004. Rapporter om björnar förekommer även från andra delar av länet. Uppsala län befinner sig än så länge i kanten av björnens utbredningsområde. Det är först när det finns björnhonor i länet som man kan förvänta sig en snabbare tillväxt av björnpopulationen. Hittills har ingen föryngring av björn kunnat kvalitetssäkras i länet.

6 Järv - övergripande riktlinjer och mål

Järv dokumenterades för första gången i modern tid i länet under några dagar i april 2009. I övrigt har inga säkra observationer gjorts. Eftersom det inte finns någon regelbunden förekomst av järv i länet hanteras inte arten i förvaltningsplanen.

7 Kungsörn - övergripande riktlinjer och mål

En stor del av Uppsala län har förutsättningar att hålla kungsörn. Kungsörn orsakar i allmänhet inga större konflikter med människor. Inga skador av kungsörn har rapporterats i länet. Kungsörn lever av vilt och har förmågan att angripa och döda lamm samt hönsfåglar.

7.1 Mål för kungsörn i Uppsala län

Ingen begränsning. Det finns en påvisad häckningsplats i länet.

Nivåer	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	Förekomst		2014
Förvaltningsmål	Ingen begränsning	Långsam tillväxt	2018
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Hela länet	2018

7.2 Övergripande riktlinjer för förvaltning av kungsörn

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Ingen övre gräns ska sättas för antalet kungsörnar i länet.
- Kungsörn ska få sprida sig naturligt över hela länet.

7.3 Förekomst av kungsörn

Kungsörnen förekommer i länet dels som enstaka häckande par och dels som övervintrande fåglar från norra Skandinavien, Finland och Ryssland. Kungsörnar övervintrar i hela länet. 2013 fanns en dokumenterad häckning av kungsörn.

8 Förekomst av bytesdjur

Kronhjort, dovhjort och vildsvin förväntas förekomma i hela länet inom något år. Kronhjort och vildsvin har idag en stam som förvaltas i stort sett i hela Uppsala län.

8.1 Rådjur

Enligt spillningsinventeringar år 2013 i fem av sex älgförvaltningsområden varierar rådjurstätheten mellan 5-54 per 1000 ha i länet. Flest rådjur finns söder om E18 och ned mot Mälaren. Lägst tätheter av rådjur finns i norra delen av länet. Rådjurstammen ökade på grund av rävskaab kraftigt i hela landet under 1980-talet. Flest rådjur fanns under början av 1990-talet då 20 000 rådjur rapporterades skjutna varje år. År 2012 rapporterades 3 400 skjutna rådjur. Den kraftiga minskningen av rådjurstammen beror på ökad predation från lodjur och räv. Jakten på rådjur har också haft stor inverkan.

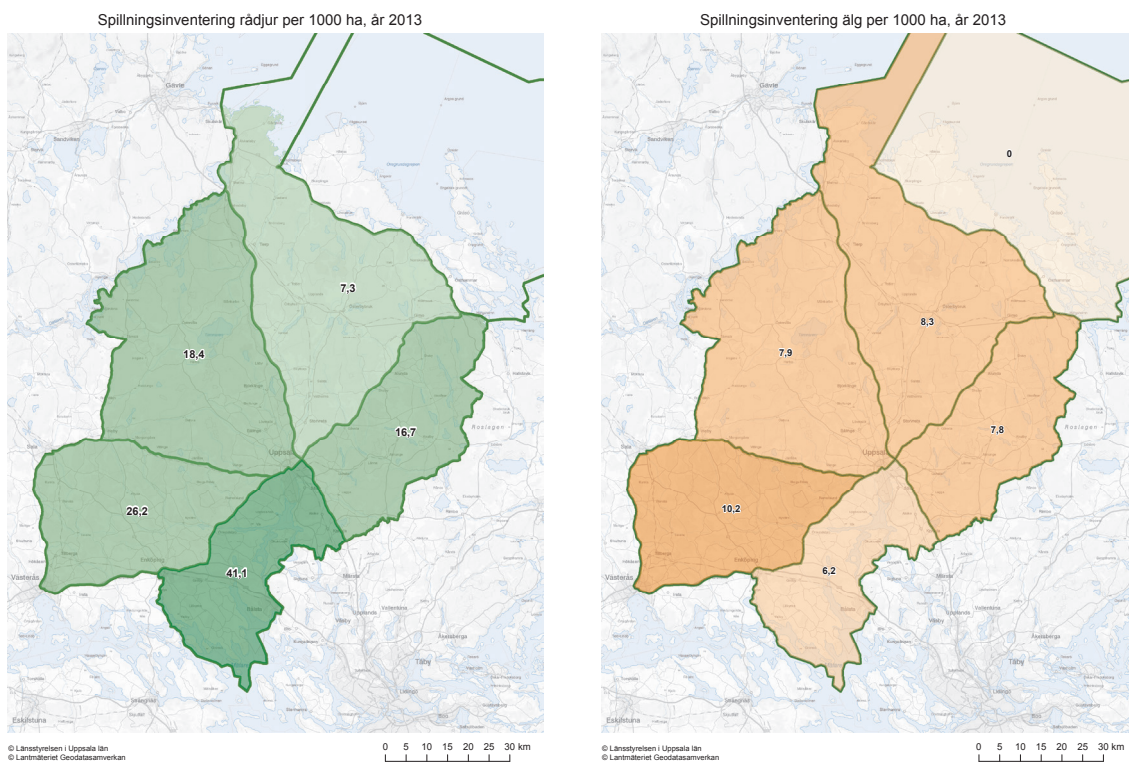

Fig 4. Spillningsinventering 2013 av rådjur och älg i älgförvaltningsområden, Svenska Jägareförbundets viltövervakning

8.2 Älg

Enligt spillningsinventeringar år 2013 i fem av sex älgförvaltningsområden varierar tätheten av älg mellan 6-10 per 1000 ha i länet. Spillningsinventeringar år 2013 antyder att älgstammen är relativt jämnt spridd över länet. Tätheten kan variera mycket beroende på bland annat fodertillgång, jakttryck och predation, och behöver följas upp kontinuerligt. Samförvaltning med skogsbruket är nödvändigt.

8.3 Uppföljning av underlag

- Populationsuppskattning utifrån inventeringar, spillningsinventering och tillväxttrender.
- Populationsuppskattning av bytesdjur utifrån spillningsinventering och avskjutningsstatistik.

9 Rovdjursangrepp på tamdjur

Angrepp på tamdjur i länet har skett främst av lodjur men också av varg. Det är huvudsakligen får som drabbas. Antalet angrepp och skador på tamdjur varierar mellan åren. Det är ofta enstaka individer som står för merparten av angreppen. Skadorna vid angrepp av varg är ofta betydligt mer omfattande än vid lodjursangrepp.

9.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av angrepp på tamdjur

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Skador på tamdjur får inte vara så omfattande att tamdjurshållning påtagligt försvåras eller omöjliggörs.
- Länsstyrelsen ska uppmuntra och stödja fortsatt användande av skadeförebyggande åtgärder, samt följa upp effekterna av dessa i länet.
- Handläggningstiden för beslut om skydds jakt ska vara så kort som möjligt för att säkerställa att rätt individ avlivas och för att underlätta genomförandet.

9.2 Uppföljning av angrepp på tamdjur

- Viltskadecenters årliga sammanställning av viltskadestatistik.
- Uppföljning av hur förebyggande åtgärder har genomförts och vilka effekter som har uppnåtts, till exempel rovdjursavvisande stängsel.

10 Förebyggande av rovdjursangrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

10.1 Skärgårdsbete

I Uppsala län bedrivs bete på skärgårdsöar. Dessa är vanligen känsliga för rovdjursangrepp eftersom djuren i regel går fritt på öarna. Det är på grund av detta svårt, ofta omöjligt, att vidta erforderliga skadeförebyggande åtgärder. Näringens fortlevnad är beroende av att skadorna minimeras. Att hägna in öarna med stängsel är ofta omöjligt eller mycket kostsamt för djurägaren. De mest omfattande och kostsamma angreppen av varg på tamdjur i länet har skett på skärgårdsöar. De höga ersättningar som betalats ut beror på att omkostnaderna blir höga för eftersök och omhändertagande av döda och levande djur. Antalet direkta angrepp från rovdjur på djur på skärgårdsbete har varit begränsade men de angrepp som utförts har orsakat stora och kostsamma skador. Närvaro av framförallt varg i skärgårdsmiljöer kan leda till oro och ovilja att släppa ut djur på bete.

10.2 Tamdjurstäta områden

Bland tamdjuren löper får- och getbesättningar större risk för angrepp än t ex nöt och häst. Risker för

rovdjursangrepp är klart större i ett område med fast förekomst av varg än i ett område med fast förekomst av lodjur eller björn. I särskilt tamdjurstäta områden bör därför strategin tillämpas, att i första hand sätta in akutåtgärder omedelbart efter ett rovdjursangrepp och i andra hand lämna bidrag till permanenta åtgärder till tamdjursbesättningar som har haft minst ett dokumenterat angrepp under de tre föregående åren.

10.3 Övergripande riktlinjer för förebyggande av angrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Traditionellt skärgårdsbete ska främjas.
- Skador på tamdjur i samband med skärgårdsbete ska förebyggas med de tillbuds stående medlen, i syfte att inte menligt påverka betesdriften.
- Områden med traditionellt skärgårdsbete är särskilt sårbara vad gäller risk för rovdjursangrepp. Detta ska beaktas vid skyddsjaksbeslut.

10.2 Uppföljning av angrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

- Antal aktiva skärgårdsbeten i länet och omfattning på deras djurhållning.
- Antal och typ av skador och problem som förekommer i anslutning till bete i skärgården.
- Dialog med aktiva brukare.
- Uppföljning av antalet tamdjursbesättningar

11 Ersättning för uppkomna skador

Länsstyrelsen kan ersätta skador orsakade av rovdjur på tamdjur, gröda och hundar i överensstämmelse med Viltskadeförordningen (SFS 2001:724) med tillhörande föreskrift. Skadan ska omgående ha anmälts till Länsstyrelsen och besiktigats av en besiktningsman. Ansökan om ersättning måste inkomma inom tre månader efter skadetillfället för att ersättning ska kunna betalas ut.

Länsstyrelsen kan också enligt Viltskadeförordningen lämna ersättning om en person dödats eller skadats av björn. Även här gäller att händelsen snarast ska anmälas till Länsstyrelsen.

11.1 Övergripande riktlinjer för ersättningar

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Den skadedrabbade ska få skälig ersättning och stöd.
- Ersättningar ska utgå ifrån dokumenterade kostnader för den drabbade. Dessutom ska indirekta kostnader inkluderas.
- Ersättning ska kunna betalas ut vid ett första angrepp oavsett om förebyggande åtgärder har vidtagits. Vid upprepade angrepp ska förebyggande åtgärder ha vidtagits, förutsatt att man har haft möjlighet till detta.

11.2 Uppföljning av ersättning för skador orsakade av stora rovdjur

- Viltskadecenters årliga sammanställningar.

12 Rovdjursangrepp på hundar

Varg orsakar merparten av angreppen på hund. Även lodjur kan skada hund. Mest utsatta för risker är jakthundar. Det sker även enstaka angrepp på sällskapshundar. Hundar som hålls kopplade eller under uppsikt löper mycket liten risk för angrepp.

12.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av angrepp på hundar

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Jakthundar har en mycket stor betydelse för möjligheterna att bedriva effektiv viltförvaltning och viltvård. Därför bör hänsyn tas i rovdjursförvaltningen till möjligheterna att träna och jaga med hund.
- Länsstyrelsen arbetar aktivt med att förbättra kunskapen om förebyggande åtgärder och underlätta för hundägare att förebygga rovdjursangrepp.

12.2 Uppföljning av rovdjursangrepp på hund

- Dokumentation och statistik över angrepp på hundar.

13 Skador på gröda och annan fast egendom

Skador på gröda och annan fast egendom orsakas främst av gäss och tranor men kan också orsakas av björnar. I områden med fler björnar förekommer skador på t ex bikupor, ensilagebalar, komposter och soptunnor. Förebyggande åtgärder kan vara förbättrad hantering av slaktavfall, komposter, fallfrukt och sopor. Där problem uppstår kan skrämselåtgärder få effekt om de genomförs i ett tidigt skede.

13.1 Övergripande riktlinjer för skador på gröda och annan fast egendom

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Länsstyrelsen arbetar aktivt med information om förebyggande åtgärder.
- Länsstyrelsen ska kunna genomföra åtgärder för att skrämma bort rovdjur som orsakar skador på gröda och annan fast egendom. Om skrämselåtgärder inte fungerar ska det kunna ligga till grund för beslut om skyddsjakt.

13.2 Uppföljning av skador på gröda och annan egendom

- Dokumentation av skador på gröda och annan fast egendom.

14 Rovdjursangrepp på människor

Angrepp på människor med personskador som följd är ovanligt men förekommer. Det kan även förekomma incidenter där det är oklart om rovdjuret haft för avsikt att angripa en människa eller inte. Det kan till exempel vara skenattacker från björn i samband med ensamarbete i skog, eller möten med rovdjur på nära håll där observatören tolkar rovdjurets beteende som oskyggt eller hotfullt.

Björnhonor kan uppträda aggressivt om man närmar sig deras ungar. Risken för att människor skadas eller dödas av varg eller lodjur bedöms vara mycket liten. Vad gäller björn informerar Länsstyrelsen om hur man bör bete sig om man möter en björn, och vad man bör tänka på om man jagar i områden med björn.

14.1 Övergripande riktlinjer för att förhindra angrepp på människor

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Förvaltningen av rovdjur i sin helhet bör hanteras på ett sätt så att risken för angrepp på människor inte uppstår.
- Rovdjur som har angripit en människa ska avlivas.
- Länsstyrelsen och Polisen ska ha beredskap och rutiner för samverkan vid rovdjursangrepp på människa.

14.2 Uppföljning av skador på människa

- Utveckla samverkansrutinerna mellan Länsstyrelsen och Polisen.

15 Illegalt dödande

Det förekommer illegalt dödande av rovdjur i Uppsala län. De konstaterade fallen är fåtaliga men det finns troligen ett mörkertal varför det totala antalet brott är svårt att uppskatta.

Studier har visat att nationellt kan olagligt dödande stå för upp till halva dödligheten hos varg i Skandinavien, och upp till två tredjedelar av denna dödlighet upptäcks ej (Liberg m. fl. 2011). Även för björn och lo är illegalt dödande troligen en betydande dödsorsak. För lo har dödlighet av illegalt dödande i södra Sverige uppskattats till 29 % av den totala dödligheten (Andren m fl 2011), och för björn till 5-25 % av den totala dödligheten (Swenson m fl 2011). Illegalt dödande kan därigenom lokalt påverka populationsutvecklingen och även möjligheter för arten att sprida sig.

Länsstyrelsen samverkar med Polisen för att förebygga illegalt dödande.

15.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av illegalt dödande

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Illegalt dödande är oacceptabelt.
- Illegalt dödande i viss mån kan förebyggas genom att rovdjursförvaltningen i sin helhet är förutsägbar, tydlig och adaptiv och upplevs som legitim.
- Polismyndigheten bör genomföra återkommande uppskattningar av det illegala dödandets omfattning i Uppsala län.
- Länsstyrelsen, Polisen och jägarorganisationerna samverkar för att förebygga illegalt dödande genom dialog.

15.2 Uppföljning av illegalt dödande på stora rovdjur

- Årlig uppföljning av antal till polismyndigheten anmälda och påbörjade utredningar av illegalt dödande samt trender över tid.

16 Påverkan på annat jaktbart vilt

16.1 Konkurrens om det jaktbara viltet

Jakt är en aktivitet som engagerar och sysselsätter många människor, både på landsbygden och i storstäderna. Det stora intresset för jakt kan sannolikt förutom historisk tradition förklaras av att Sverige har en stor klövviltsstam med en hög avskjutning. Jakten genererar inkomster i form av kött, arrendeavgifter, kost och logi för tillresande. Å andra sidan orsakar viltstammarna också betydande kostnader för samhället i form av trafikolyckor och skador på skogsbruket. De ökande rovdjursstammarna konkurrerar med jaktintresset om det jaktbara viltet.

16.2 Rovdjur-bytesdjursdynamik

I Uppsala län kan lodjurens effekt på rådjursbeståndet lokalt vara hög. I synnerhet i områden där rådjurstätheten är låg och tillväxten långsam. Där kan lodjuren ta hela tillväxten, även om tätheten av lodjur är låg, och hela det jaktbara överskottet försvinner. Å andra sidan är effekten av lodjurspredation på rådjur relativt låg i områden med höga rådjurstätheter.

Även varg och räv tar rådjur och det samlade predationstrycket på rådjur kan märkbart reducera möjligheterna till jakt i ett län som Uppsala.

16.3 Övergripande riktlinjer för påverkan på annat jaktbart vilt

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Förvaltningen av rovdjur och deras bytesdjur ska utgå ifrån ett helhetsperspektiv.
- Viltförvaltningen ska sträva mot att balansera rovdjursstammarna på en nivå där det finns utrymme för både rovdjurspredation och jaktuttag, med hänsyn tagen till betesskador.
- Den samlade rovdjurspredationen ska inte tillåtas vara så stor att den på lång sikt påtagligt försvårar eller omöjliggör jakt av andra jaktbara viltarter. Rovdjurspredation kan tillfälligt tillåtas minska det jaktliga uttaget.
- Hänsyn till den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur samt indirekta skador på, skog och grödor samt trafik vägs in i förvaltningen.

16.4 Uppföljning av påverkan på annat jaktbart vilt

- Populationsuppskattning utifrån inventeringar

17 Förtroende för rovdjursförvaltningen

Ett allvarligt problem i rovdjurförvaltningen är polariseringen mellan stad och land samt det bristfälliga förtroendet hos befolkningen för hur riksdagen och de förvaltande myndigheterna hanterar rovdjurspolitiken (Ericson m fl, 2013). Genom öppenhet, tydlighet och förutsägbarhet från förvaltande myndigheter kan förtroendet för förvaltningen öka. Attityder är svåra att påverka, men genom regelbundna undersökningar av attityder till rovdjur och förvaltande myndigheter kan förändringar och dess orsaker analyseras.

17.1 Övergripande riktlinjer för förtroende för rovdjursförvaltningen

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Länsstyrelsen ska arbeta med öppenhet och personliga möten för att öka förtroendet för rovdjursförvaltningen.
- Länsstyrelsen ska ta fram en kommunikationsstrategi och en kommunikationsplan för sitt arbete med rovdjur.
- Viltförvaltningsdelegationen ska utgöra en viktig plattform för att den regionala rovdjursförvaltningen är väl förankrad. Ledamöterna i Viltförvaltningsdelegationen ska arbeta för att öka delaktighet och insyn hos de intressegrupper de företräder.
- Målsättningen ska vara att en stor majoritet av Uppsala läns invånare ska stödja den regionala förvaltningsplanen för rovdjur, och känna förtroende för förvaltande myndigheter.

17.2 Uppföljning av förtroende för rovdjursförvaltningen

- Undersökningar av attityder till rovdjur och förvaltande myndigheter genomförs regelbundet.
- Regionalt följs informations- och kommunikationsinsatser upp för att bedöma om de leder till ökat förtroende för rovdjursförvaltningen.

18 Påverkan på människors livskvalitet

Många människor ser rovdjuren som en tillgång, kanske som ett exempel på Sveriges vildmark. Andra känner stark oro och är negativt inställda. Den upplevda försämringen av livskvalitet kan handla om oro för att bli angripen av ett rovdjur eller att barn eller tamdjur ska angripas av rovdjur. Det kan också handla om att man upplever att man inte längre kan ägna sig åt aktiviteter som är av stor personlig betydelse, t ex jakt med lös hund, svampplockning, ridning i skogen etc. I modern tid har inga människor angripits av vilda vargar eller lodjur i Skandinavien. Även i resten av världen är varg- och lodjursangrepp på människor mycket sällsynta, även om enstaka vargangrepp är kända. Många djurhållare får bekymmer när rovdjuren uppträder i deras hemtrakter. Ibland orsakas stora skador genom direkta angrepp på i första hand får, men också sekundära skador med tamdjur som skrämts till skogs, minskad mjölkproduktion, förlorade kalvar mm. Människor upplever den psykiska belastning som detta medför olika. Rovdjursförvaltningen behöver ta hänsyn till detta.

18.1 Övergripande riktlinjer för påverkan på människors livskvalitet

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Länets invånare ska inte behöva uppleva att deras livskvalitet har försämrats på grund av närvaron av rovdjur.
- En ökad tydlighet och förutsägbarhet i rovdjursförvaltningen leder till ökad trygghet hos människor som känner att deras livskvalitet påverkas negativt av rovdjurens närvaro.
- Länsstyrelsen ska arbeta med personliga möten där människor känner att de blir lyssnade på.
- Målsättningen är att människor i Uppsala län ska känna trygghet med rovdjursförvaltningen i länet och uppleva att de har inflytande över sin närmiljö för att inte uppleva en försämrad livskvalitet till följd av rovdjursförvaltningen.

18.2 Uppföljning av påverkan på människors livskvalitet

- Resultat från attitydundersökningar.

19 Rovdjursturism

Rovdjursturism kan vara en ekonomiskt lönsam näring och bidra till ökad sysselsättning lokalt genom guidning, uthyrningsstugor och restaurangverksamhet. Verksamheten sker dessutom framförallt på glesbygden, och kan vara en positiv faktor i utveckling av denna. Rovdjursturism kan också öka acceptansen för rovdjur hos lokalbefolkningen (Nordmark 2007).

19.1 Övergripande riktlinjer kring rovdjursturism

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Rovdjursturism ska bedrivas på ett sätt som inte stör djuren, och som kommer lokalsamhället till nytta.
- Länsstyrelsen ska främja entreprenörer inom rovdjursturism, men även vägleda dem så att det blir tydligt vad de får och inte får göra.
- Entreprenörer inom rovdjursturism har ett ansvar för att de observationer de gör kommer Länsstyrelsen till kännedom, och på så sätt bidrar till inventeringsarbetet.

19.2 Uppföljning av rovdjursturism

- Uppföljning sker genom antalet företag med verksamhet inom rovdjursturism.
- Dialog upprättas mellan Länsstyrelsen och rovdjursturismföretagare.

20. Förvaltningsåtgärder

Här omnämns kortfattat de viktigaste områdena inom den regionala rovdjursförvaltningen som Länsstyrelsen måste ha fungerande strategier för. Själva strategierna återfinns som bilagor i den mån de har formulerats färdigt. Viltförvaltningsdelegationen är delaktig i framtagandet av de flesta av strategierna, och ska enligt förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer besluta om vissa övergripande riktlinjer.

20.1 Beståndsövervakning

En grundläggande förutsättning för en bra förvaltning är kunskap om de befintliga populationerna. Länsstyrelsen har, enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263) ansvaret för inventeringar av rovdjur i länet.

Allmänhetens iakttagelser av rovdjur är viktiga för att få så heltäckande inventeringar som möjligt, inte minst när det gäller att upptäcka okända djur. Det är viktigt att du berättar: vilken art det rör sig om och hur många djur, var du gjort observationen dag och tid. Det är också viktigt att rapportera snabbt innan spåren förvinns. Rovdjur kan röra sig över stora ytor på kort tid och spåren kan därför observeras av flera människor och på flera olika ställen. Spåren måste därför kvalitetssäkras i fält för att säkerställa att det är rätt art och för att om möjligt undersöka om det är ett eller flera djur.

Allmänheten kan också rapportera sina observationer direkt till Länsstyrelsen via telefon.

Har du sett rovdjur eller spår av rovdjur

<http://skandobs.se>

<http://rovobs.se>

010-22 33 308

20.2 Regional adaptiv viltförvaltning

Kunskap om populationerna kan bland annat användas till att styra förvaltningen så att stabila rovdjurspopulationer tillåts utan att detta i allt för stor grad påverkar möjligheten till jakt. Förvaltningen får inte heller resultera i så stora klövviltstammar att de orsakar oacceptabla skador på ungskog och trafik.

Avsikten är att integrera rovdjurs- och klövviltförvaltningen i så stor grad som möjligt och att det på Länsstyrelsen finns kompetens som har överblick över hela detta system så att en effektiv och framgångsrik förvaltning uppnås.

20.3 Skadeförebyggande åtgärder

De stora rovdjuren är en tillgång för vår natur och en del i ekosystemet men de orsakar också problem. För att minimera dessa problem ska i första hand skadeförebyggande åtgärder vidtas. Uppdaterad och ingående information om förebyggande åtgärder kan fås från Viltskadecenter eller Länsstyrelsen.

20.4 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder

Bidrag för att förebygga skador av rovdjur går oftast till uppsättning av rovdjursavvisande stängsel kring beteshagar. Bidragen, som utbetalas av länsstyrelserna, kanaliseras via landsbygdsprogrammet (Jordbruksverket) och viltskadeanslaget (Naturvårdsverket).

20.5 Ersättning i samband med rovdjursrivna tamdjur

När Länsstyrelsen betalar ut ersättning för rovdjursrivna tamdjur görs det vanligen utifrån rekommendationer från Viltskadecenter. Vid större angrepp eller vid besvärliga omständigheter kan Länsstyrelsen betala ut ersättning för merarbete och kringkostnader.

För skador på hjortar utgår ingen ersättning eftersom de inte räknas som tamdjur och Länsstyrelsen är restriktiv med att lämna bidrag till skadeförebyggande åtgärder i vilthägn.

20.6 Akuta åtgärder vid rovdjursangrepp

20.6.1 Beredskap vid rovdjursangrepp

Länsstyrelsen har anställda och utbildade besiktningsmän samt kan vid behov låna in besiktningsmän från andra län. Länsstyrelsen har en beredskap som innebär att en besiktningsman ska finnas på skadeplatsen snarast möjligt efter skadetillfället.

Skador orsakade av stora rovdjur eller anmälan om närgångna rovdjur rings in på ett särskilt telefonnummer.

Vid skada orsakad av rovdjur

010-22 33 224

20.6.2 Akutinsatser

Vid rovdjursangrepp kan besiktningsmannen besiktiga uppkomna skador och ge rådgivning och hjälp med insatser för att minska risken för upprepade angrepp. Länsstyrelsen har möjlighet att med kort varsel hjälpa till med det som behöver göras akut för att förhindra ytterligare skador. Länsstyrelsens personal är utbildade och kunniga i akuta förebyggande åtgärder.

20.7 Användning av hundar

Användning av hund kan vara mycket värdefullt och ibland helt avgörande i samband med arbetsuppgifter inom rovdjursförvaltningen.

20.8 Hantering av närgångna rovdjur

Den viktigaste faktorn när det gäller att undvika att rovdjur söker sig till bebyggelse är att se till att ingen lättåtkomlig föda finns tillgänglig. Detta gäller även i naturen, då djur som matas eller finner föda i närheten av människor snabbt kan förlora sin skygghet för människor.

Om ett vilt djur orsakar skada eller om det kan antas vara farligt för människors säkerhet, får polismyndigheten låta avliva djuret, om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning (9§ jaktlagen).

20.9 Skyddsjakt

Som ett sista alternativ för att minimera risk för skador från rovdjur finns skyddsjakt, vilket innebär att man tar bort enskilda individer som ställer till skador som inte kan förebyggas eller åtgärdas på annat sätt.

Skyddsjakt kan tillåtas till exempel om individer har specialiserat sig på att ta tamdjur, eller om de är ovanligt närgångna mot människor. Möjligheterna till skyddsjakt är begränsat av lagutrymmet och får bara ske under speciella omständigheter. Risk för allvarlig skada eller förvärrande av allvarlig skada ska föreligga. Skyddsjakten får inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och det får inte finnas någon annan lämplig lösning än skyddsjakt.

En mer ingående beskrivning av vad som gäller vid skyddsjakt finns i Naturvårdsverkets skrift "Riktlinjer för beslut om skyddsjakt".

20.10 § 28

Enskild kan enligt 28 § jaktförordningen vid akuta situationer för att skydda egna eller andras tamdjur döda rovdjur. Sådana fall ska från och med den 1 juli 2013 anmälas till Länsstyrelsen (och inte som tidigare till Polisen). Anmälan görs på telefonnummer:

Anmälan § 28

010-22 33 224

20.11 Information och kommunikation

Förekomst av rovdjur väcker ofta starka känslor och behovet av information är stort. Aktuell och saklig information bör ges fortlöpande på regional och lokal nivå och innefatta informationsblad, riktad information om rovdjur mot skolor, tamdjursägare, jägare och övrig allmänhet. Även informationsmöten ute i de områden som är närmast berörda av rovdjurens etablering bör hållas.

Viltförvaltningsdelegationens ledamöter har ett ansvar att förmedla saklig information i sina roller som företrädare för myndigheter, näringar och olika intressen.

20.12 Licensjakt

Enligt 23c § jaktförordningen gäller följande. Förutsättningen för att licensjakt efter björn, varg, järv och lo ska kunna tillåtas är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.

Vid förvaltning genom jakt bör hänsyn tas till det totala predationstrycket (den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur) och interaktioner mellan rovdjursarter.

20.13 Förebyggande av illegalt dödande

Illegalt dödande på rovdjur kan ha flera orsaker, rädsla för rovdjur, angrepp på tamdjur, konkurrens om det jaktbara viltet, frustration över att inte kunna påverka sin situation, och missnöje med rovdjurspolitiken och förvaltande myndigheter. När motståndet tar sin mest extrema form kan det leda till att rovdjur dödas illegalt. Information och kommunikation anses vara ett viktigt redskap i arbetet med att minska illegalt dödande.

Illegalt dödande är ett grovt jaktbrott och det polisiära arbetet med att stoppa denna verksamhet behöver fortgå. Länsstyrelsen ska vara polismyndigheten behjälplig i detta arbete, främst genom observationer i fält av länsstyrelsens personal.

20.14 Tillsyn

Av resursskäl är operativ tillsyn i första hand händelsestyrd, det vill säga tillsyn som föranleds av anmälan från allmänheten, kommun, näringsliv eller liknande.

Förebyggande och främjande tillsyn görs också av länsstyrelsens personal i samband med arbete i fält till exempel vid beståndsovervakning och besiktning av skador.

20.15 Åtgärder för förbättring av genetisk status

Att rovdjurstammarna ska vara långsiktigt livskraftiga innebär att de dels ska finnas i tillräckliga antal, men också att de ska ha tillräckligt stor genetisk variation för att inte riskera att dö ut till följd av till exempel stora sjukdomsutbrott. Särskilt viktigt är den genetiska variationen för populationer med litet antal. Den svenska vargstammen härstammar från endast fem individer och hotas på lång sikt av inavel. För att uppnå målet om en vargstam med god genetisk status är det därför nödvändigt att nya genvarianter tillförs vargstammen genom naturlig invandring eller aktiva åtgärder.

Naturvårdsverket och Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra åtgärder för att förstärka den svenska vargstammen genetiskt. Målsättningen är att vargstammen på lång sikt i första hand förstärks genom spontan invandring. Naturvårdsverket har rätt att besluta om flytt och utsättning av varg. Länsstyrelsens roll är att vid behov bistå i det praktiska arbetet, på uppdrag av Naturvårdsverket.

Viltförvaltningsdelegationen beslutade år 2011 om ett utsättningsområde för varg i länet. Inom detta område (fig 5) har Naturvårdsverket möjlighet att sätta ut varg under förutsättning att mark och jakträttsinnehavaren gett sitt tillstånd. En varg släpptes i detta område år 2012. Vid val av område togs hänsyn till ett antal kriterier, bland annat avstånd till större vägar och järnvägar samt djurhållning i form av fårdrift och avstånd till närliggande vargrevir.

20.16 Finansiering av förvaltningen

Rovdjursförvaltningen finansieras med medel från Naturvårdsverket, Landsbygdsprogrammets medel för rovdjursstängsel samt Länsstyrelsens förvaltningsanslag.

Vad rovdjursförvaltningen får kosta är en politisk avvägning av hur stort ansvar staten ska ta för att förebygga konflikter mellan rovdjur och människa. Det beror också på hur detaljerad rovdjursinventeringen behöver vara, och vilka andra förvaltningsåtgärder som krävs för att nå rovdjurspolitikens mål.

21. Översikt över planeringsunderlag och strategier m.m.

Detta är en översikt över de planeringsunderlag, strategidokument och övergripande riktlinjer som är kopplade till förvaltningsplanen.

Planeringsunderlag och strategidokument:

Dessa är fristående dokument som uppdateras löpande.

- 1 Länsstyrelsens dokumentation av viltskador
- 2 Länsstyrelsens inventeringsresultat stora rovdjur
- 3 Länsstyrelsens dokumentation av stängselbidrag
- 4 Länsstyrelsens kommunikationsstrategi
- 5 Länsstyrelsens inventeringsstrategi
- 6 Svenska Jägarförbundets spillningsinventeringar
- 7 Avskjutningsstatistik klövvilt

Dokument som beslutas av Viltförvaltningsdelegationen i enlighet med förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer:

- 8 Övergripande riktlinjer för viltförvaltningen inom länet
- 9 Övergripande riktlinjer för skötsel av älgstammen i Uppsala län
- 10 Övergripande riktlinjer för skötsel av vildsvinsstammen i Uppsala län

- 11 Överipande riktlinjer för kronhjortsstammen i Uppsala län
- 12 Övergripande riktlinjer för licensjakt och skyddsjakt inom länet
- 13 Övergripande riktlinjer för bidrag och ersättning enligt viltskadeförordningen (2001:724).
Förordning (2010:242)
- 14 Beslut om utsättningsområde för varg i Uppsala län

Kortfakta:

- 15 Definitioner av begrepp i förvaltningsplanen
- 16 Lista över föreskrifter, lagar och förordningar som berör rovdjursförvaltning
- 17 Beskrivning av aktörer inom rovdjursförvaltningen
- 18 Beskrivning av databaser som används inom rovdjursförvaltningen

Vägledning och föreskrifter från Naturvårdsverket:

- 19 Vägledning för rovdjursturism
- 20 Föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lodjur (NFS 2014:25)
- 21 Föreskrifter och allmänna råd om administration av jakt efter älg, kronhjort och stora rovdjur (NFS 2002:19)
- 22 Föreskrifter och allmänna råd om bidrag och ersättningar för viltskador enligt 11 § och 12 §§ viltskadeförordningen (NFS 2008:16)
- 23 Föreskrifter och allmänna råd om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (NFS 2014:22)
- 24 Föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2014:23)
- 25 Föreskrifter och allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18)

Lagar och förordningar

- 26 Artskyddsförordningen (2007:845)
- 27 Förordning med särskilda bestämmelser om skyddsåtgärder vid rovdjursangrepp (2007:127)
- 28 Förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263)
- 29 Förordning om viltförvaltningsdelegation (2009:1474)
- 30 Jaktförordningen (1987:905)
- 31 Jaktlagen (1987:259)
- 32 Viltskadeförordningen (2001:724)
- 33 Lag om tillsyn över hundar och katter (2007:1150)
- 34 Elsäkerhetsverkets föreskrifter om elstängselapparater och till dessa anslutna elstängsel ELSÄK-FS 2011:2 SS-EN 60 335-2-76
- 35 Miljömålen

Nationella ramar och internationella direktiv och konventioner

- 36 Art- och habitatdirektivet
- 37 En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191)
- 38 Bernkonventionen: Konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö. 1979 (SÖ 1983:30)
- 39 Översyn av jaktlagstiftningen m.m. Kommittédirektiv, Landsbyggsdepartementet. Direktiv (2012:77)
- 40 Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, 21 maj 1992
- 41 Rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar, 2 april 1979

21. Referenser

- Andersen m fl 2003. Lynx - population dynamics, development, and harvest. - Norwegian Institute for Nature Research Fagrapport 059
- Andrén m fl 2011. Mortality and poaching of lynx in Sweden. WWF rapport
- Andrén 2011. Utbredning och trender i lodjurspopulationen i Skandinavien. Grimsö Forskningsstation, Sveriges Lantbruksuniversitet. Rapport till Rovdjursutredningen
- Bischof 2009. Selective harvesting: short- and long-term consequences for wild populations and their management. Phd Thesis, Department of Ecology and Natural Resource Management, Norwegian University of Life Sciences
- Björnattacker i Sverige 1995-2007 - en sammanställning av Rovdjurscentret De 5 Stora
- Kindberg m fl 2011. Estimating population size and trends of the Swedish brown bear *Ursus arctos* population. *Wildlife Biology* 17: 114-123
- Levande fåbodar i Gävleborg - en uppföljning av miljömålet om fåbodbete. Länsstyrelsen Gävleborg, Rapport 2010:9.
- Liberg m fl 2011. Reglerande beskattning av den svenska vargstammen 2011. En rapport till Naturvårdsverket från SKANDULV, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Liberg m fl 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proc. R. Soc. B* doi: 10.1098/rspb.2011.1275
- Liberg m fl 2012. Beskattning av den svenska vargstammen 2012. En rapport till Naturvårdsverket från SKANDULV, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Liberg och Sand. 2012. Effects of migration and selective harvest for the genetic status of the Scandinavian wolf population. A report to the Swedish Environment Protection Agency SEPA
- Lidberg 2005. Rovdjursskador och förvaltning av fåbodemiljöer
- Linnell m fl 2010. Sustainably harvesting a large carnivore? Development of Eurasian lynx populations in

- Norway during 160 years of shifting policy. *Env Manage.* 5(5):1142-54
- Nordmark 2007. Rovdjursturism – Turism kring de fyra stora rovdjuren med fokus på björn. Naturvårdsverket, Rapport 5688. ISBN 620-5688-3
- Sand m fl. 2011a. Flera jägare på älgpopulationen – predationsmönster hos varg och björn Fakta skog. Rön från Sveriges lantbruksuniversitet nr 2 5
- Sand m fl. 2011b. Strategier för beskattning av älg, med och utan rovdjur. SLU rapport
- Sand m fl. 2011c. Ekosystemaspekter på älgförvaltning med stora rovdjur. SLU rapport
- Sandström och Ericson 2009a. Om svenskars inställning till rovdjur- och rovdjurspolitik. Sveriges lantbruksuniversitet
- Sandström och Ericson 2009b. Om svenskars inställning till rovdjursförvaltning. Sveriges lantbruksuniversitet 2009
- Swenson m fl 2011. Causes of mortality especially illegal killing, among Swedish brown bears, 1984-2010. Report 2011-3 from the Scandinavian Brown Bear Research Project to World Wide Fund for Nature
- Tufto m fl 1999. Harvesting strategies for conserving minimum viable populations based on World Conservation Union criteria: brown bears in Norway *Proc. R. Soc. Lond. B* (1999) 266, 961-967

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

POSTADRESS 751 86 Uppsala GATUADRESS Hamnesplanaden 3

TEL 010-22 33 000 (vxl) FAX 010-22 33 010

E-POST uppsala@lansstyrelsen.se WEBBPLATS www.lansstyrelsen.se/uppsala

FOTON OMSLAG lo/Davis Illig, björn/t-buchtele. Övriga cc pixabay.com